

Fremmedsproglig dialog i et ikt-didaktisk design

I forbindelse med vores masteropgave i ikt (informations- og kommunikationsteknologi) og læring valgte vi at sætte fokus på gymnasieelevers mundtlige kompetencer i 2. fremmedsprog. En omfattende survey blandt sproglærere og elever i 2. fremmedsprog (i dette tilfælde fransk, tysk og spansk) på stx og hhx bekræftede vores antagelse om, at eleverne især har svært ved at opnå de kompetencer, der ønskes i den almindelige, dagligdags samtale. Vi opstillede derfor et ikt-didaktisk design, som skulle udvikle elevernes kompetencer inden for denne uformelle samtaleform.

Designet er innovativt på flere områder. Dels anvendes fire forskellige multimodale kommunikationsteknologier i et kreativt samspil, som skaber progression i udviklingen af elevernes sproglige og kommunikative kompetencer. Dels sker læringen i skiftende praksisfællesskaber, hvilket skaber motivation og engagement til øget

ANNE FONNESBECH

Cand.mag. og master i ikt og læring, lektor
Hjørring Gymnasium og HF
anne@fonnesbech-hjorth.dk

MARIANNE NYGAARD KOLDING

Cand.mag. og master i ikt og læring, lektor
Skanderborg-Odder Center for Uddannelse
mak@scu.dk

BRIGITTE TONN

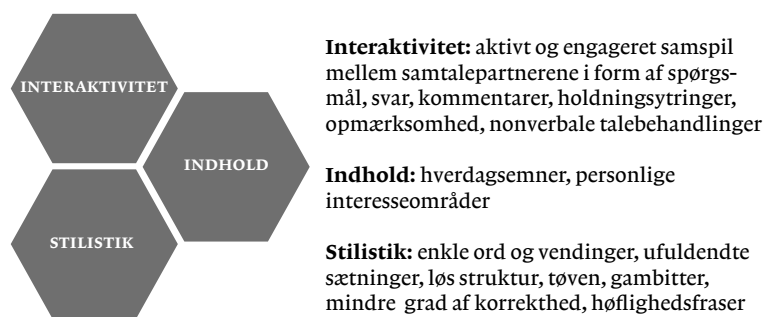
Lærer og master i ikt og læring
Killedamsskolen afd. Vipperød, Holbæk
gitte.alb@gmail.com

mundtlighed på fremmedsprog. Dels opbygges disse kompetencer uden læsning af tekster, men udelukkende ved hjælp af billeder og gloselister.

Eleverne kan herved opnå kompetencer og tryghed til at kommunikere mundtligt i forskellige kontekster og med forskellige samtalepartnere på fremmedsprog.

Ikt-didaktisk design

Vores forståelse af mundtlighed baserer sig blandt andet på den russiske forfatter Mikhail Bakhtins opfattelse af dialogen, hvor det betydningsskabende sker i interaktionen mellem de samtalende, dvs. mellem ytring, svar og forståelse (Bakhtin 1986: 69). Den uformelle samtales karakteristika er i denne sammenhæng illustreret ved følgende model:

Figur 1. Karakteristika for den uformelle samtale. Kilde: Fonnesbech, Kolding & Tonn 2017: 34.

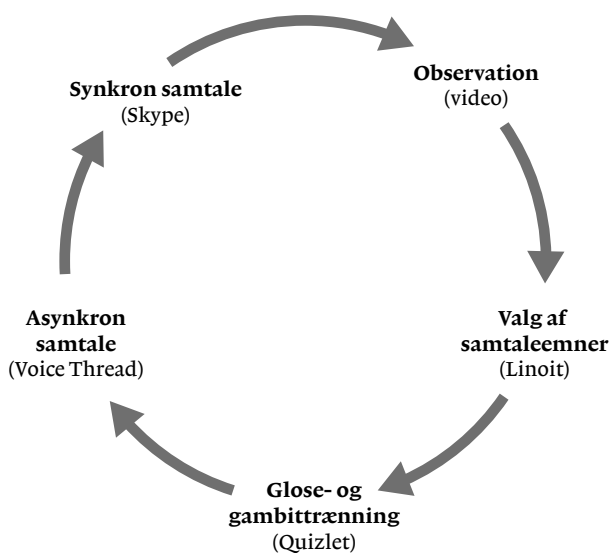
Interaktion i det fremmedsproglige klasseværelse har været i fokus i Lone Ambjørns sprogdidaktiske forskning, hvor hun har påpeget behovet for, at eleverne lærer at interagere i den autentiske dialog, fordi det er denne form for kommunikation, der findes ude i det virkelige liv (Ambjørn 2006: 14). Det indebærer, at eleverne magter den cirkulære kommunikationsstruktur, hvor der er en naturlig interaktion og turtagning mellem samtalepartnerne. Dette gør eleven kun, hvis det bevidst trænes.

Kommunikation er en social proces. Derfor danner Etienne Wengers teori (Wenger 2004) om praksisfællesskaber en naturlig basis for det didaktiske design. I praksisfællesskaber foregår læring i et socialt samspil, hvilket både udfordrer, støtter og motiverer eleverne til at lære. Eleverne træner i at agere i skiftende grupperinger og kontek-

ster, så de kan flytte læringen og samtaleerfaringerne fra grupperne ud i det virkelige liv, hvor de kan agere selvstændigt og skabe forståelse og interaktion i en samtale.

Forløbet (her i fransk) (se figur 2) har en varighed af ca. 15 lektioner, men kan varieres efter behov. Eleverne starter med at få indsigt i den uformelle samtales struktur og indhold, hvorefter der arbejdes med opbygning og tilegnelse af ordforråd. Dette sker med samarbejdsværktøjerne Lino (eller Linoit) og Quizlet. Dernæst påbegyndes opbygningen af samtalekompetence – først via asynkrone samtaler uden spontan interaktion med samtalepartnerne ved hjælp af værktøjet VoiceThread (VT). Derefter bruges Skype til synkron samtaletræning, først med kendte samtalepartnere og derefter med ukendte. Skypesamtalerne optages.

Læringsredskaberne er således et samspil af fire forskellige Web 2.0 teknologier, som rummer affordanser, der gør det muligt at træne samtale i et stilladseret, kollaborativt setup, hvor eleverne kan træne, lytte og producere sprog. Det er her muligt for eleverne at være afsendere, producenter, deltagere og samarbejdspartnere og ikke kun modtagere. Da elevernes produkter altid er tilgængelige, er der samtidig gode muligheder for både peer-feedback og lærer-feedback.

Figur 2. Model af forløbet.

Forløbet i praksis

Observation

I forløbets start introduceres eleverne til de fastsatte læringsmål for forløbet, nemlig at kunne genkende og bruge karakteristiske træk af den uformelle samtale på fransk, herunder viden om, hvordan man skaber interaktivitet, hvilke emner man tager op, og hvilke stilistiske træk man gør brug af. Der lægges vægt på at opbygge og øve relevant ordforråd, skabe kompetence i brugen af gambitter og i at kunne samarbejde i processen.

Som optakt til forløbet ser eleverne nogle autentiske videoer af franske samtaler med gode eksempler på de centrale karakteristika i den uformelle samtale, jf. figur 1. Derefter reflekterer eleverne i fællesskab over disse karakteristika med henblik på selv at tilegne sig dem.

Samtaleemner på Lino

Eleverne udvikler i grupper mindmaps i billedform til støtte for den uformelle samtale, hvor hverdagslivet og de personnære ting er centrale. Der er fastlagt to tvungne emner, nemlig familie/venner og fritid. Ud over de to tvungne emner skal hver gruppe forhandle sig frem til endnu to emner, som de finder interessante, og som skal indgå i samtalen.

Grupperne bruger programmet Lino til at fremstille et mindmap for hvert af de fire emner. Læremidlet Lino er en virtuel opslagstavle, hvor man placerer filer, billeder, videoer og tekst på post-its. Programmet kan anvendes alene eller kollaborativt.

Mindmappet indeholder visuel inspiration til samtalen for at undgå, at samtalen bliver tekstbundet. Gambitter er dog et væsentligt element i den uformelle samtale, og eleverne må derfor som eneste tekst sætte udvalgte gambitter ind på deres Lino som hjælp til at holde samtalen i gang, lave emneskift, udtrykke holdning og udtrykke forståelsesproblemer.

Glosetræning i Quizlet

Som deltager i en kommunikationssituation skal man have et stort og aktivt ordforråd, og på Quizlet kan eleverne netop generere, dele og redigere huskekort/vendekort ved hjælp af skrift, lyd og/eller billeder. Vendspillene er simple, men der er også kombinationsøvelser og quizzet, hvor eleven både kan træne gloserne individuelt og kollaborativt.

Grupperne laver og øver selv ordlister til deres to selvvalgte emner i Quizlet. Derudover får de færdiglavede ordlister til de to forhåndsbestemte emner samt en ordliste med enkle spørgekonstruktioner, som kan bruges til at aktivere interaktionen mellem samtalepartnere i løbet af samtalen, jf. Bakhtin (1986). Endelig får de en færdig ordliste med vejrudtryk, som typisk indgår som “smalltalk” i samtalen.

Asynkron samtale på VoiceThread (VT)

Den asynkrone træning er den første samtalerelaterede udfordring for eleverne og foregår individuelt på VT, som er et multimodalt samarbejdsværktøj, hvor man kan uploade, remediere og dele en lang række medier (tekst-, billed-, video- og lydfiler). Først uploader hver elev seks til otte billeder til de valgte emner på en VT og indtaler et oplæg til samtale uden manuskript. Eleven henter støtte fra mind-mappen på Lino og gloselisterne på Quizlet.

Dernæst indtaler eleverne kommentarer til andre elevers VT'er. De besvarer spørgsmål og stiller nye spørgsmål på hinandens VT'er. Modtagereleven er fra en anden gruppe, således at ikke alle emner er kendte for modtageren.

Til sidst lytter afsenderen responsen igennem og svarer tilbage. Alle elever får dermed øvet sig i spontan, cirkulær interaktion som både afsender og modtager i en samtale.

Synkron samtale på Skype

Den synkrone samtale minder om face to face-samtalen, hvor eleverne får gang i den virkelighedsnære, uformelle samtale, hvor den dialogiske interaktion er essentiel. Eleverne skal nu omsætte den viden, de har fra de foregående faser. Den synkrone samtale sker i to omgange, først med klassekammerater og derefter med ukendte samtalepartnere, f.eks. et andet hold franskelever. Dette sker på Skype, en internetbaseret kommunikationstjeneste, men som her udelukkende bruges til synkron video- eller audiokommunikation. Til forskel fra en face to face-samtale giver Skype eleverne tid og rum til at reflektere over deres udspil og respons og til at bruge deres materiale fra Lino, Quizlet og VT, uden at det forstyrrer interaktionen. De er dermed mere trygge ved at kaste sig ud i en uformel samtale. Den Skypemedierede samtale fastholder også eleverne i situationen, da de ved, at samtalerne bliver optaget, og at der gives feedback fra både peers og lærere.

I klassen foretages samtalerunder, således at alle får talt med medlemmer fra de andre grupper. Der er eksplicite krav til samtalen, f.eks. om at bruge de valgte gambitter, berøre alle emner, tale om

vejret, stille spørgsmål, lytte aktivt mm. Efter de interne Skypesamtaler evaluerer eleverne samtalerne forløb og sætter individuelle læringsmål til brug for den kommende Skypesamtale med de ukendte makkere. Den interne Skypesamtale er dermed en del af den stilladsning, som hele forløbet bygger på, så eleverne hele tiden bygger videre på de erfaringer, de har gjort sig i de foregående faser.

I den sidste sekvens med ukendte samtalepartnere er det naturligt, at eleverne bliver udfordret, idet de ikke kan vide, hvad de møder i samtalen med de helt ukendte makkere. “Mange elever vil opleve det som sjovt og udfordrende at være på live i den digitale kommunikation, mens andre vil føle det som grænseoverskridende og truende for deres selvtillid som sprogbrugere” (Henriksen 2014: 113). Eleverne vil sandsynligvis opleve, at sproget ikke altid slår til, og at de har brug for yderligere at udvikle nogle af de redskaber, som er vigtige i interaktionen.

Afslutning af forløbet

Efter forløbet lægges op til refleksion blandt eleverne, som laver en skriftlig formativ selvevaluering om, hvad de har lært, og hvilke læringsmål de vil sætte sig mht. til uformel samtale på fremmedsprog.

Elevernes udbytte og evaluering

Optagelserne af elevernes produkter viser, at de fra at kunne samtale i ganske få minutter nu kan opretholde en dialog i op til 20 minutter i den sidste Skypesession, hvilket vidner om en tydelig progression i deres kommunikative kompetence. Generelt angiver eleverne, at de er blevet bedre til at interagere i en samtale, f.eks. med udtrykkene “bedre til at holde en samtale kørende”, “bedre til at stille spørgsmål”, “bedre til at føre en samtale”, “snakke mere spontant” (Fonnesbech, Kolding & Tonn 2017: 142).

Elevernes selvevaluering viser en høj grad af refleksion hos den enkelte. De er nu i stand til at sætte ord og begreber på den uformelle samtales karakteristika og til at vurdere, hvor langt de er kommet i processen, og hvad der skal til for at komme videre. Deres vurdering af eget udbytte af forløbet er meget positiv. Allerede i midtvejsevalueringerne gav nogle af eleverne udtryk for en erkendelse af, at de manglede “gambitter”, “måder at fortsætte samtalen på”, “pauseord” m.v. Denne metarefleksion over deres behov i samtalen må vi anse som tegn på en god læringsproces.

Den visuelle opbygning af samtalemøderne i det ikt-didaktiske

design og det efterfølgende arbejde med det tilknyttede ordforråd har ifølge eleverne også en positiv effekt på at huske og aktivere dette ordforråd i samtalsituationen. En af eleverne udtrykker således, at det giver “mod til at tale frit, at tale uden støtte” (Fonnesbech, Kolding & Tonn 2017: 142).

Forløbet viser, at eleverne i Skypesessionerne må arbejde intensivt og fokuseret for at holde samtalen i gang, og at de har brug for at anvende de kompetencer, de har opbygget igennem forløbet. Man kan diskutere, hvorvidt Skype leder til en autentisk samtale. Optagelserne viser dog, at eleverne i disse dialoger anvender de karakteristika for den uformelle samtale, som ses i figur 1, og som eleverne vil møde i en helt autentisk face to face-samtale. I tekstboksen nedenfor er et eksempel på en samtale mellem tre elever i begynderfransk:

Udsnit af transskription af intern Skypesamtale i fransk begynderprog:

H9: Que fais-tu? (latter) que tu fais? Qu'est-ce que tu fais?

H7: Je suis une barmaid. Quel job as-tu?

H9: Ah ehh je suis ehh je suis (fnis-suk) ehh je pas j j'ai pas un travail. Et tu (navn)?

H6: Ehh – J'ai pas un travail. Je suis sans travail. C'est mal.

[...]

H9: À propos de travail, (fnis) qu'est-ce que tu fais comme ehh (fnis) comme une distraction?

H6: Ehh oui euh mon?

H9: Ehh qu'est-ce que tu aimes, t'aimes (fnis)

H6: Ehh oui ehh moi ehh mes distractions ehm je regarde des films, j'écoute de la musique ehh je joue un peu aux jeux vidéos ehh et tu (navn)?

H7: Ehh je aime les films et les séries télévisées. Je reg je regarde par exemple Family Guy (fnis/host)

Kombinationen af it-redskaberne giver mulighed for at fastholde mundtligheden og give feedback til alle, hvilket normalt ikke er en mulighed i klasserummet. Det ikt-didaktiske design synes at skabe merlæring som supplement til den daglige undervisning. Eleverne lærer, fordi der i læringssynet lægges vægt på deres praksisfællesskaber og roller som producenter, både af produkter og af viden. De lærer, fordi teknologierne lægger op til kollaborative, kreative og meningsdannende produktioner og processer, som skaber viden i fællesskabet og hos det enkelte individ.

Vores antagelse er, at designet kan bruges til at styrke mundtlig-

hed generelt i alle sprogfag uanset niveau i forskellige sprogfaglige kontekster. Vi anbefaler, at designet bruges iterativt for at fastholde og udvikle elevernes mundtlighed på fremmedsprog. Vi anbefaler dog også, at der første gang afsættes rigelig tid til at introducere og arbejde med teknologierne.

Litteratur

- Ambjørn, L. (2006). Om tale, tiltale og samtale i fremmedsproglig mundtlighed. *Anglo Files: Sprog, skriftlighed, retorik*, 139, 14-23.
- Bakhtin, M. M. (1986). The problem of speech genres. I: Emerson, C. & Holquist, M. (red.), *Speech genres and other late essays*. Austin, TX: University of Texas Press.
- Fonnesbech, A., Kolding, M.N. & Tonn, B. (2017). *Uformel samtale på fremmedsprog i et ikt-didaktisk design* (Project Library, Aalborg University). Lokaliseret d. 19. december på: [http://projekter.aau.dk/projekter/en/studentthesis/uformel-samtale-paa-fremmedsprog-i-et-iktdidaktisk-design\(419436c8-069f-4e65-87b7-49dc57dd451c\).html](http://projekter.aau.dk/projekter/en/studentthesis/uformel-samtale-paa-fremmedsprog-i-et-iktdidaktisk-design(419436c8-069f-4e65-87b7-49dc57dd451c).html).
- Henriksen, B. (2014). Mundtlig sprogproduktion. I: Andersen, H.L., Fernández, S.S., Fristrup, D. & Henriksen, B. (red.), *Fremmedsprog i gymnasiet: teori, praksis og udsyn* (s. 103-114). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Linoit: Lokaliseret d. 5. august 2018 på: <http://en.linoit.com/>.
- Quizlet: Lokaliseret d. 5. august 2018 på: <https://quizlet.com/>.
- Skype: Lokaliseret d. 5. august 2018 på: <https://www.skype.com/da/>.
- VoiceThread: Lokaliseret d. 5. august 2018 på: <http://voicethread.com/>.
- Wenger, E. (2004). *Praksisfællesskaber: Læring, mening og identitet*. København: Hans Reitzels Forlag.